

CRÍTICA

L'“ardent illòman” i el seu ‘escriviure’

JORDI LLAVINA

ASSAIG

Ponç Pons, *Dillatari*.
QUADERNS CREMA.
Barcelona, 2005.

Em sembla que una de les millors coses que es poden dir d'aquest llibre tan delitós és que convida a viure. I que convida a fer-ho, sobretot, en aquesta estació més desvagada que és l'estiu (Ponç Pons és ciclotímic, i estima la llum de l'illa). Acceptades les dues primeres clàusules del convit, cal dir que aquest dietari advoca per un viure en la intimitat de l'illa (tot i el traït de la de Menorca durant els mesos d'estiu). D'aquí el nom, encunyat pel mateix Pons: *dillatari*. Això és: consignació de la vida del poeta en el seu medi habitual, l'illa de Menorca. Per un viure que s'hibrida de literatura (Pons es confessa, una vegada i una altra, “malalt de literatura”. I apunta aquesta disciplina de l'ànima com el veritable nucli de la seva existència). D'aquí el neologisme *ponsià*, que ja es feia moneda d'ús habitual en el seu darrer llibre de poemes, *Pessoanes*: “escriviure”.

EL PERSONATGE CONSTRUÏT

Ponç Pons s'ha construït un personatge. Un personatge, esclar, que neix i es desenvolupa en la seva persona, les característiques primordials de la qual el lector anirà coneixent al llarg d'aquestes pàgines. Per exemple: de ben jove, ambicionava viatjar, explorar territoris desconeguts. Acariciant la maduresa, Pons va descobrir que el que més li agradava era viatjar sense moure's de la butaca de casa. Com Lezama Lima, a través del mapa fecund, solcat de rius i acolorit de regions, de la seva biblioteca particular.

Un personatge que fa de la literatura la seva més poderosa raó de viure. Ho diu del dret i del revés, massa i tot. En la composició del personatge *ponsià* –en el seu dietari recent, *A contratemps*, Feliu Formosa també abona aquesta idea: escriure un dietari és *fabricar-se* un personatge–, hi ha un temps per parlar i un temps per no dir res (o per callar). I hi ha la condemna de tanta vanitat del món, que omple el pit de molts poetes.

EL POETA PONÇ PONS HA PUBLICAT EL SEU DIETARI

Pons vol viure per mitjà dels seus versos. No vol ser poema, com Gil de Biedma. Ell més aviat deleja ser una literatura. Una literatura que reivindica sense embuts aquesta llengua –la catalana–, però que es *fertilitza* amb l'aportació de totes les altres –o, si més no, de totes les altres que coneix: bona mostra d'això són els poemes impresos aquí en anglès, francès, portuguès i castellà, obra del mateix poeta menorquí.

Dillatari és el resultat d'un quadern d'estiu, escrit a mà, amb una ploma Parker comprada a París fa dues dècades, “escriviscut” a la petita cala de Macaret, ara fa cinc anys (el poeta hi reconeix que en tenia quaranta-quatre). *Dillatari* es podria definir com un *dietari líric*: la poesia ocupa un cent per cent de la totalitat del llibre, però és que la poesia entesa formalment com a poesia lírica –en vers, i, en el cas d'en Ponç, sovint en vers de sis síl·labes– deu ocupar gairebé la meitat de l'espai enquadrat. Coincideixo amb el menorquí en la predilecció pel vers d'art menor. Per contra, no em considero tan admirador de l'haiku. I és que d'haikus n'hi ha molts, contrapuntant les ob-

servacions fetes, perfilant alguna situació o sintetitzant –amb l'adjectiu que convé– algun episodi familiar o social, alguna estampa natural o cultural. A mi, la manera de compondre de Pons m'ha fet venir al cap aquells llibres tan interessants del poeta –malauradament mut per a la poesia impresa– Francesc Prat, que combinaven la prosa descriptiva amb la fegonada lírica de l'haiku.

QUÈ CAL, PER SER FELIÇ?

“Com menys coses tenc, més lliure sóc”. A Ponç Pons no li cal pas gaire cosa, per ser feliç: sentir-se a prop dels seus –el dietari reporta la mandra de viatjar, i, no cal dir, d'assistir a congressos i altres herbes–, participar d'una terra que, cada vegada més, un urbanisme salvatge està envilint (“sent dolorós i emotiu el pas del temps i la imparabile destrucció de l'illa”), *escriviure* –segons aquest neologisme que, a còpia de fer-lo servir, arribarà un dia que el diccionari l'haurà de tenir en compte–. Hi ha moltes referències als seus dos fills, a l'harmonia generacional –des d'aquest punt de vista, *Dillatari* pot recordar el dietari

recent de Jaume Subirana, *Adrada*. Si no que Subirana té filles; i Pons, fills, un dels quals pinta i l'altre juga a indis. Almenys fa cinc anys era així–. I hi ha moltes referències, també, a la pàtria –autèntica *màtria* d'una identitat: el menorquí no únicament no s'amaga de defensar-la, com he apuntat, sinó que se'n fa, com si diguéssim, torsimany malferit: “L'idioma en què escric no l'entenen ni els morts”, escriu en un vers d'*El salobre*. Aquí, hi ha un poema de to espriuà, *Planctus*, en què revalida la seva adhesió amorosa a la llengua.

“Jo agaf còdols d'enterra igual que trii els mots / dels versos menorquins que escric rebel”. Aquests dos versos –ja he anotat que el dietari combina poesia i prosa– a mi em fan pensar, potser per la diferència de concepció del poema, en uns de molt suggestius de José Antonio Muñoz Rojas, el poeta d'Antequera nascut el 1909, que comparen la troballa del poema amb la d'una destrada de sobte per mor d'una puntada de peu. El poema, diu Muñoz Rojas, “*estaba esperando / lo mismo que un hacha prehistórica: / el puntapié*”. I és que el diàleg literari –i aquest, naturalment, me l'he empecat jo, amb una relació potser massa tènue, *agafada pels pèls*, com diu el poble–, el diàleg literari, deia, és una de les fonts dels textos, en vers o prosa llarga i contínua, de Ponç Pons. Ho ha estat sempre, tot i que en el citat *Pessoanes* aquesta pràctica esdevenia un sentit tribut d'homenatge.

Doncs bé, aquí també hi ha Pessoa –de nou, la construcció d'un personatge, o de més d'un–. Com hi ha un diàleg de tu a tu amb Wittgenstein, Kant, Spinoza, Tolstoi, Seferis, Pavese, Torga, Ungaretti, Quasimodo (aquests dos, potser que no els posem correlatius), Walser, Pla, Brodsky, Canetti i fins i tot Bukowski, que l'“ardent illòman” –així s'autoproclama en un vers– havia llegit a les èpoques en què volia ser explorador de territoris i continents ignots. Entre molts altres. I, entre els del cinema, sobretot Rossellini, però també Dreyer i Tarkowski. Entre uns quants més, però no gaires més.

Un llibre deliciós, que opta per una bona fórmula. A mi, un poema de Pons mai no em fa aixecar d'emoció de la cadira. Però, en canvi, el conjunt em satisfà prou (la unió fa la

força). Aquí s'uneixen dues forces: la poesia en vers i la poesia en prosa. I s'uneixen per dissertar sense afectació sobre tot això que he anat apuntant aquí sobre, però també per reflexionar sobre la mort: a la sentència de Bacon que assegurava que aquest havia entès que la mort era “el menor de tots els mals”, el menorquí hi oposa que “la vida, poder viure amb dignitat i plenitud, és el major de tots els béns”. Es refereix, també, a Déu: de cap a cap del llibre, el poeta mostra el seu desig d'escriure un oratori, i confessa ser un home religiós del tot descregut respecte a la religió catòlica. A mig escriure, una aranya baixa fins al full que comença a ennegrir la tinta de la Parker, o bé unes quantes formigues, batxilleres, també passen devora els seus versos, com en el cèlebre poema de Robert Frost, *Una taca digna de consideració (microscòpic)*, en la traducció de Josep Maria Jaumà. De nou, el diàleg, la reminiscència, la fèrtil trobada: tot allò que Ponç Pons, l'home tocat per la literatura, suscita, activa i potencia amb la seva obra.

EL “MELIQUISME”

Els esports a l'illa, a banda escriure i solçar-se amb els fills: muntar na Rosa –és com es diu la seva vella bicicleta– i practicar l'esport del surf. I entre equilibris damunt la planxa de surf i una pedalada de capvespre, el poeta consigna algunes altres idees interessants: per exemple, que aquesta cultura catalana es mou entre el “meliquisme” i l'antropofàgia. O una altra: que no està d'acord amb els que diuen que poesia és forma i només forma. “No m'interessa el món literari ni la vida social”, exclama encara un Ponç que es transmuta en personatge horacià, lliurat a la seva comesa d'*escriviure*.

Acabo citant un haiku curiós. Curiós perquè, en els dos primers versos, recorda de manera molt clara la poesia dels formalistes Gimferrer i Siles. I perquè en el tercer, el vers resolutiu, ens allunya brutalment de la poesia d'aquells dos: “Veure en la llum / el trànsit de la llum. / Sembrar patates” (tot és qüestió de *modus scrivendi*). No es perdin aquest *Dillatari*. Els farà passar unes hores de serena emoció. Convida a viure. I, qui sap: si vostè té velleïtats literàries, a *escriviure* i tot.